

བཅོན་ཀླུ་ལ་རིང་ལྷགས་ཀྱིས་བོད་ཏུ་སྒྲེལ་

མེད་ལྟེན

བཞི་བཅོན་འདྲེལ་གྱི་བྱ་སྤྱོད།

མོད་སྤྱོད་ས་མི་དམངས་དབུ་ཕྱེན་ཁང་།

བཅོན་ཆུལ་རིང་ལུགས་ཀྱིས་བོད་ཏུ་སྡེལ་
བའི་བཅོན་འདུལ་གྱི་བྱ་སྟོན།

ཀུན་ཅི་རུང་གིས་བརྟམས།

བོད་ཡོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟླན་ཁང་།

བཙན་བྱུང་རྒྱལ་ཁོངས་ཁྲིམ་པོ་དང་ཕྱི་ཕྱོད་མཉམ་འབྲེལ་

བཙན་འཁྲུལ་གྱི་བྱ་ལྟ་སྟེ།

ཀྲུ་ཅི་ཏུ་ཁྲིམ་འཛམ་མཉམ་

དཀར་མོ་མཉམ་འཛམ་མཉམ་ རྒྱ་མཚོ་ཁྲིམ་ཁྲིམ་

✕

བོད་མི་མཉམ་འབྲེལ་དམངས་དཔེ་ཁྲིམ་ཁྲིམ་པོ་ཁྲིམ་

བོད་མི་མཉམ་འབྲེལ་དམངས་དཔེ་ཁྲིམ་ཁྲིམ་པོ་ཁྲིམ་

བོད་མི་མཉམ་འབྲེལ་དམངས་དཔེ་ཁྲིམ་ཁྲིམ་པོ་ཁྲིམ་

1983 ལོ་མཉམ་ 6 ལོ་མཉམ་པོ་ཁྲིམ་པོ་ཁྲིམ་

གཅིག་ལྟར་མཉམ་པོ་ཁྲིམ་ M11170.14

རྒྱ་མཚོ་ཁྲིམ་ 0.20

帝国主义在西藏的侵略活动

朱梓荣 著

嘎 罗 译

朗 平 校

•

西藏人民出版社出版

西藏新华书店发行

西藏新华印刷厂印刷

1983年6月拉萨第1版第1次印刷

印数：1—4,000

统一书号：M11170·14 定价：0.20元

དཀར་ ཆག

དང་པོ། ཏུས་རབས་བཅུ་དྲུག་པར་ཐི་ཀུལ་གྱི་ཚོས་སྒྲིལ་མཁན་གྱིས་
ཐོད་ཏུ་སྒྲིལ་བའི་བྱ་སྟུང་། (4)

གཉིས་པ། ཏུས་རབས་བཅུ་དྲུག་པོ་ཏུས་མཆུག་དང་ཏུས་རབས་བཅུ་
དྲུག་པོ་ཏུས་འཁོར་དབྱིན་རིམ་ལྷུལ་མས་ཐོད་ཏུ་སྒྲིལ་བའི་
ལྷུལ་ཞིབ་ཀྱི་བྱ་སྟུང་། (18)

གསུམ་པ། ཏུས་རབས་བཅུ་དྲུག་པོ་ཏུས་དབྱིལ་གྱི་རིམ་ལྷུ་པཅན་ཀུལ་རིང་
ལྷགས་གྱིས་ཐོད་ཏུ་བཅན་འཇུལ་གྱི་བྱ་སྟུང་སྒྲིལ་བྱགས་ཆེ་ཏུ་
བཏང་བ། (48)

བཞི་པ། ཏུས་རབས་བཅུ་དྲུག་པོ་ཏུས་མཆུག་དང་ཏུས་རབས་ཉི་ལྱའི་
ཏུས་འཁོར་དབྱིན་རིམ་ཐོད་ལ་བྱག་པོའི་བཅན་འཇུལ་སྒྲིལ་
གཉིས་བྱས་པ། (61)

ལྔ་པ། ཏུས་རབས་བཅུ་དྲུག་པོ་ཏུས་ཐོད་དང་ཏུས་རབས་ཉི་ལྱའི་ཏུས་
འཁོར་ཅ་ཉིང་ལྷ་ཅ་ལྷུ་ཐོད་ཏུ་སྒྲིལ་བའི་བཅན་འཇུལ་གྱི་
བྱ་སྟུང་། (105)

དྲུག་པ། བ་ལྷའ་མིང་གཞུང་དང་གོ་མིན་དང་གིས་དབང་སྒྱུར་བྱེད་པའི་
ཏུས་རབས་ལྷུ་པཅན་ཀུལ་རིང་ལྷགས་གྱིས་སྒྲིལ་བའི་ཐོད་ཁ་
ཐལ་ཏུ་གཏོར་རྒྱའི་མོག་གཡོའི་བྱ་སྟུང་། (129)

དབྲུག་པ། བཅན་ཀུལ་རིང་ལྷགས་གྱི་བཅན་འཇུལ་སྒྲིལ་བྱགས་མཐར་
ཐིན་པས་པ་དང་ཐོད་མི་དཔངས་ཀྱི་བཅན་ཀྱིས་འཐབ་ཅོད་
ལ་ཀུལ་ཁ་ཆེ་བས་ཆེན་པོ་པ། (167)

གྲུང་གོ་ནི་རྒྱ་རིགས་དང་། མན་ུ་རིགས། སྐྱུ་རིགས།
 ཏུ་ལེ་རིགས། བོད་རིགས། རྒྱུང་རིགས། རྩ་གྲུང་རིགས་སྤྲེལ་མི་རིགས།
 ལྷ་བརྒྱུ་ལྷག་ཅམ་ལས་གྲུབ་པའི་མི་རིགས་མང་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ཡིན་པ་
 ཞིང་། བོད་རིགས་ནི་གྲུང་གོའི་མངའ་ཁོངས་ནང་དུས་ལྷན་རིང་པོའི་ལོ་
 རྒྱུས་ལྷན་པའི་མི་རིགས་ཀྱི་གྲས་ཤིག་རེད། ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དུས་ལྷན་རིང་པོའི་
 ནང་ཁོ་ཚོས་ཡངས་ཤིང་རྒྱ་ཆེ་པའི་བོད་ཀྱི་ས་ཆ་འདྲིའི་ཐོག་ངལ་རྩལ་པ་
 དང་། འཛོ་གནས། རྒྱུད་སྤེལ་བཅས་བྱས་ནས་བསྐྱེད་པ་དང་།
 ཐུན་མང་ཐོག་སྒྲུབ་སྤྱོད་ཆེན་མེས་རྒྱལ་གྱི་ལོ་རྒྱུས་གསར་སྐྱེད་དང་གོང་པ་
 འཕེལ་གཏོང་བའི་བྱ་རིམ་ནང་བོད་རིགས་མི་དམངས་རྣམས་ཀྱིས་གྲུང་པ་
 རྒྱུན་ཁྲུའི་མི་རིགས་ཁག་དང་འདྲ་བར་རང་ཉིད་ཀྱི་གཟི་བརྒྱན་ལྷན་པའི་
 འགན་འཁུར་ཁུངས་ལ་རེད།

བོད་ནི་སྤྲེལ་ནས་བཟུང་ང་ཚོའི་སྒྲུབ་སྤྱོད་ཆེན་མེས་རྒྱལ་གྱི་མངའ་པ་
 ཁོངས་དང་ཁ་བྱལ་ཐབས་མེད་པའི་ཆ་ཤས་ཤིག་ཡིན་ཞིང་། ལོ་རྒྱུས་ཆེན་
 རྒྱུད་སྤེལ་བརྒྱུ་ལྷག་ཅམ་གྱི་སྤྱོད་དུ་བོད་ས་གནས་སུ་ཡིད་ཀྱིན་རུང་བའི་
 ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཟིན་ཐོ་ཡོད་པ་ནས་བཟུང་། བོད་རྒྱ་མི་རིགས་གཉིས་པ་
 བར་ཆབ་སྲིད་དང་། དཔལ་འབྱོར། རིག་གནས་བཅས་ཀྱི་ཐད་
 འཕེལ་བ་དམ་ཟབ་ཡོད་པ་མ་ཟད་བོད་འདི་གྲུང་དབྱེད་སྲིད་གཞུང་གི་
 ཁོངས་སུ་གཏོགས་པ་ཞིག་ཡིན། དུས་རབས་བརྒྱུ་གསུམ་པའི་དུས་དཀྱིལ་

ཏུ་སྒྲིབས་རྒྱུ་ཤིང་འདི་དངོས་ལྷན་གྱི་ཤོ་ཤི་མངའ་ཤོངས་ལྷན་བཅུག་སྒྲིག་...
 ལྷན་དཔུང་ནས་དཔོན་སྐབས་བཏང་སྟེ་དོ་དམ་བྱས་ནས་ལྷན་གྱི་ཤོ་ཤི་མངའ་
 ཤོངས་ས་ཆའི་ཆ་གས་གིག་ཏུ་བྱས་པ་རེད། དེ་རྒྱུ་ཀྱི་ལོ་རྒྱུ་བཏུན་
 བཟུ་ལྷན་ཅམ་རིང་ཚད་མི་དཔངས་དང་མེས་བྱལ་ནང་ཁུལ་གྱི་མི་སྐབས་...
 ཁག་གི་མི་དཔངས་བར་གྱི་འབྲེལ་བ་དང་། ཚད་ལ་གནས་སྟེ་གཞུང་
 དང་ལྷན་དཔུང་ཕྱི་གཞུང་བར་གྱི་འབྲེལ་བ་ཆང་མ་གྲོས་གང་མཁུན་སྒྲིམ
 གིས་གོང་འབྲེལ་བྱུང་གིང་། ལྷན་དཔུང་གིས་ཚད་ལ་སྒྲིག་མཁའ་བར་
 གཞུམ་ཏུ་རང་བཅན་གྱི་བཏག་དབང་ཡོངས་ལྷན་འཛིན་བ་དེ་ནི་གདོན་ཟ་
 མི་དཔོན་པ་ཞིག་དང་ཚུད་མཐའ་ལྷན་བའི་ལོ་རྒྱུ་ཀྱི་དོན་དངོས་གིག་...
 རེད།

དོན་ལྷན་འདྲི་རྒྱུ་རྒྱུ་ཆམ་ཆེ་བའི་མི་མང་སྒྲིལ་བའི་རིང་ལྷགས་དང་...
 བཅན་བྱལ་རིང་ལྷགས་གཉིས་མོན་རྒྱུ་ཤོ་ཤི་འདྲི་ལག་དེ་གངས་ཅན་...
 ཚད་སྒྲིམ་ཚུད་བའི་འཇམ་གྱིང་གི་བྱལ་ཁབ་ཁག་ཏུ་བཟུངས་པ་རེད།

ཏུ་ས་རབས་བཅུ་བཏུན་ནས་བཟུང་བྱལ་བྱུགས་བྱལ་ཁབ་གྱི་མི་...
 མང་སྒྲིལ་བའི་རིང་ལྷགས་པས་“ཆོས་ལྷགས་སྒྲིལ་བ་”དང་། “ལྷན་
 སྒྲིལ་” “སྒྲིལ་དཔུང་།” “ཆོང་འབྲེལ་”བཅས་གྱི་མིང་སྒྲིག་ནས་སྒྲིལ་
 མ་ཆུན་མི་ཆད་པ་བཏང་སྟེ་ཚད་ལ་སྒྲིག་འཇུལ་གྱིས་སྒྲིལ་གྱི་བཏང་བཅན་
 འཇུལ་གྱི་བྱ་བ་སྒྲིལ་བ་དང་། ལྷན་པར་དུ་དུས་རབས་བཅུ་དགའི་དུས་
 དཀྱིལ་གྱི་རྒྱུ་ལྷན་བཅན་བྱལ་རིང་ལྷགས་ཀྱིས་ཚད་ལ་སྒྲིག་སྒྲིལ་ཁྱུང་མིད་
 རྒྱུ་དྲུགས་རྒྱུ་ཆེར་བཏང་སྟེ་ཆབ་སྟེད་དང་། དཔལ་འབྱོར། སྐག་

གནས་བཅས་ཀྱི་ཐད་བཅན་འཇུལ་བྱས་པ་མ་ཟད། ད་དྲང་ཐད་ཀར་
 དྲག་པོའི་བཅན་འཇུལ་ཡང་བྱས་པས་ཁོ་པ་ཚོའི་ཐ་ཤལ་གྱི་དམིགས་་་་་་
 ཡུལ་དང་། རྒྱག་རྩབ་ཆེ་བའི་བྱ་ཐབས། ཡང་ནས་ཡང་དུ་སྤེལ་བའི་
 རྟོག་གཡའི་བྱེད་སྒོ་བཅས་ནི་ཉིན་མཚན་བསྟུད་དེ་བཤད་ཀྱང་ཚར་ཡས་་
 ཟེད། དེབ་རྒྱང་འདིའི་ནང་ལོ་རྒྱས་ཀྱི་དོན་དངོས་འགའ་ཤས་དངས་
 ནས་བཅན་རྒྱལ་རིང་ལུགས་ཀྱིས་བོད་ལ་བཅན་འཇུལ་དང་རྒྱ་སྤྱོད་བྱེད་་
 བའི་སྤྱིད་རྒྱས་དང་དེའི་ནག་ཉེས་སྣ་ཚོགས་ཐེར་འདོན་བྱས་ཡོད།

དང་པོ། ཏུས་རབས་བཅུ་བརྒྱའི་པར་བྱི་ཀླུ་གྱི་ཚེས་ སྤེལ་མཁན་གྱིས་ཐོད་ཏུ་སྤེལ་བའི་བྱ་སྤྱད།

བཅུ་ཀླུ་རིང་ལུགས་ཀྱིས་ཐོད་ལ་བཅུ་འཇུལ་བྱས་པར་ལོ་ངོ་
 བཟུ་ལྷག་ཙམ་གྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡོད་པ་དང་། དེའི་སྤྱི་ན་ནས་རྒྱབ་སྤྱོད་ས་
 ཀླུ་ཁབ་ཀྱི་ཚེས་སྤེལ་མཁན་ཐོད་ལ་སྤེལ་ས་ཡོད། རི་པིན་གྱི་ཏཱ་ཐེན་
 བའོ་དབྱི་ལང་གིས་བཅུ་མས་པའི་《ཐོད་སྤྱོད་ས་》ཞེས་པའི་དཔེ་ཆའི་ནང་
 འཁོད་པར་གཞིགས་ན་སྤྱི་ལོ་ 1325 ལོའི་ (ཡན་ཤེའི་ཏིང་ཁྱི་ལོ་གཉིས་པ་)
 ཏུས་ནས་བྱི་ཀླུ་གྱི་ཚེས་སྤེལ་མཁན་ རྩེ་རའེ་ཏུ་ཡོ་ཏོ་རིག (Fridr
 Odoric) གིས་གནམ་བདག་ཚེས་ལུགས་སྤེལ་རྒྱུའི་དམིགས་ལྷུལ་བཅངས་
 ཏི་ཐོད་ཏུ་འཇུལ་བ་རེད། དེའི་དེའི་ནང་ད་ཏུང་འཁོད་དོན་ཐོད་ཀྱི་
དགེ་ལུགས་པའི་གྲུབ་མཐའ་སྤེལ་གཏོད་མཛད་མཁན་རྩེ་ཙང་ཁ་པར་པར་ལོ་
(1357 — 1419) ལྷ་གཟུགས་མཐོ་བའི་དགེ་ལྷན་ཞིག་ཡོད་པ་དེ་ལོ་
རྩེ་ཁྱིའི་ནས་ཡོང་བའི་གནམ་བདག་ཚེས་པ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་མིང་ལོ་ལོག་
གིས་བྲམ། [1] གཞན་ཡང་ཡུལ་སྐོར་བ་མར་གོ་པོ་ལོའི་ (Marco
polo) ཟིན་དེའི་ནང་དུའང་ཏུས་རབས་བཅུ་གསུམ་གྱི་སྤྱོད་ས་མཚོ་
སྤྱི་བེ་ལིང་གིས་ཆར་ཡེ་གཏི་ཚེས་པ་ཡོད་ཅེས་འཁོད་འདུག འོན་ཀྱང་
དེའི་དེ་དག་གི་ནང་འཁོད་པ་རྣམས་བཞད་པ་ཙམ་ལས་གསལ་པོ་མེད་ལོ་

པས་དེ་དག་ངེས་གཏན་ཡོད་མེད་དུང་ཞིབ་འཇུག་བྱ་རྒྱུ་བསྟན་ཡོད།

ཡིད་རྟོན་རུང་བའི་ལ་རྒྱལ་གྱི་ཟིན་ཐོ་འཁོད་པར་གཞིགས་ན་དུས་
རབས་བཅུ་བདུན་ནས་འགོ་རྒྱལ་ཏེ་གནས་བདག་ཆོས་ལུགས་དེ་དངོས་
སྲ་བོད་དུ་བྱལ་ཡོང་བ་ཞིག་ཡིན། གང་ལགས་ཤི་ན་དེའི་སྐབས་མེས་
ཀྲུལ་ནང་ཁྲལ་དུ་གནས་བདག་གི་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ཆེར་བྱལ་བྱེད།

གནས་བདག་ཆོས་ལུགས་ནི་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ལུགས་ནང་གི་གྲུབ་མཐའ་
ཞིག་ཡིན་པ་དང་ཐང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་དུས་སྲ་གྲུང་གོར་བྱལ་ཡོང་བའི་ཡེ་
ཤུའི་ཆོས་ལུགས་དེར་“འཇིང་ཆོས་”ཟེར། མིང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་ཐེན་ཆེས་
ཁྲི་ལྔ་ལྔ་པར་(སྟེ་ལྔ་ 1625 ལྔ་)གིས་ཡན་ས་འོག་ནས་དོན་པའི་“ཏལ་
ཇིང་འཇིང་ཆོས་”གྲུང་གོར་དར་བའི་རྟོ་རིང་”ཐོག་འཁོད་པར་གཞིགས་ན་
ཆོས་ལུགས་དེ་ཐང་རྟོན་གོན་ཁྲི་ལྔ་དགུ་པའི་(སྟེ་ལྔ་ 635 ལྔ་)དུས་སྲ་
གྲུང་གོར་བྱལ་ཡོང་བ་ཞིག་རེད། དེ་ནས་དུས་རབས་བཅུ་དྲུག་བཅུ་བདུན་
ཀྱི་མིང་རྒྱལ་རབས་དང་ཐང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་དུས་སྐབས་གིག་རིང་ཆོས་
ལུགས་དེ་གྲུང་གོར་དར་བྱལ་ཏེ་ཅང་ཆེན་པོ་བྱུང་ཡོད། མིང་རྒྱལ་རབས་
ཀྱི་རྒྱ་ཆིང་ཁྲི་ལྔ་མ་གཅིག་པར་(སྟེ་ལྔ་ 1552 ལྔ་)ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ཆོགས་
ཀྱིས་ཆོས་སྤེལ་མཁན་སུ་ལྟ་རན་མེ་གི་བེར་ཡར་) St Francis
Xavier) མངགས་པ་དེས་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་གོང་མའི་བཀའ་ལྟར་
རྒྱ་གར་ནས་གྲུང་གོར་ཆོས་སྤེལ་བར་ཡོང་བ་རེད། སྟེ་ལྔ་ 1580 ལྔ་ཡེ་
ཤུའི་ཆོས་ཆོགས་ཀྱིས་ཕུ་མཐུད་ནས་རག་སྒྲིམ་ཨར་སི་ (Ruggi ers)
དང་མའེ་ཐེའོ་རི་གི་ (Matteo Ricci) གཉིས་གྲུང་གོར་ཆོས་

སྤེལ་བར་བཏང་བ་དང་། མི་དེ་གཉིས་ཀྱི་ནང་ནས་ལྷག་པར་དུ་མའེ་
 བེའོ་རི་གི་འེ་བྱུགས་རྒྱན་ཆེ་ཤོས་ཡོད། མའེ་བེའོ་རི་གིས་ཀྱང་གོར་ལོ་
 ར་སུམ་རུར་ཉི་བ་བསྐྱད་རིང་བྱ་བ་བས་ཡོད་ཀྱི་སྤྱད་ནས་ཡེ་ཤུ་འི་ཆས་ཀྱི་
 སྤེལ་བ་མ་ཟད། སྐབས་དེའི་གོང་མ་དང་མཐོ་རིམ་མི་སྣ་སྟགས་བར་གྱི་
 ར་བྱེལ་བ་ཡང་ཉ་ཅང་བཅ་ཡོད་པས་གོང་མ་ཁྲང་གིས་མཐོང་ཆེན་དང་
 ལྷ་སྤྱང་ཉ་ཅང་ཡག་པོ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། མི་དེའི་བྱུགས་རྒྱན་འོག་ཡོ་རྩབ་
 སྤྱང་དང་མེ་སྤྱང་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གི་ཆས་སྤེལ་མཁན་ཡང་གཅིག་མཇུག་ཀྱི་
 གཉིས་མཐུད་ཀྱིས་ཀྱང་གོར་སྤེབས་པས་དུས་རབས་བཅུ་བདུན་པ་ནི་ལོ་
 པོའི་ནང་གནམ་བདག་ཆས་དེ་ཀྱང་གོར་དར་བྱེད་ཉ་ཅང་མཐོགས་པོ་བྱེད་
 བ་རེད། སྤྱི་ལོ་ 1664 ལོར་ཡེ་ཤུ་འི་ཆས་ཆོགས་ཀྱི་ཆས་པ་སུམ་རུས་
 མཐུར་མཆའས་ཐག་རིང་ས་ཁུལ་ཚུད་པའི་ཀྱང་གོར་ཞིང་ཆེན་ཁག་ལ་ཀྱི་
 ཆས་སྤེལ་བ་མ་ཟད། རྒྱ་ཡིག་གི་ཐོག་ནས་དུས་དེབ་དང་ཆགས་པར་སྤྱི་
 ཁ་བརྒྱ་དང་ལྷ་བཅུ་ཅམ་བརྟན་ཡོད། སྤྱི་ལོ་ 1667 ལོར་ཀྱང་གོར་ཡེ་
 ཤུ་འི་ཆས་ཆོགས་ཀྱི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་པའི་ཆས་ཐོགས་མི་གངས་ཁྲི་ཆོ་ཉི་
 ཤུ་ཅེ་ལྷ་དང་དུག་སྤྱང་བརྒྱད་བརྒྱ་ལྷག་ཅམ་ཡོད་ལ་ཆས་ཁང་བརྒྱ་དང་
 ལྷ་བཅུ་ང་དག་དང་ཆས་སྤེལ་མཁན་གྱི་སྤྱད་གནས་བཞི་བཅུ་ཞེ་གཅིག་ཀྱི་
 ཡོད་ཅེས་ཨན་གྲོར་སེ་ཐས་ (Intorcetta) སྤྱི་ལོ་ 1671 ལོའི་ཟླ་
 4 ཆས་ 18 ཉིན་ཡེ་ཤུ་འི་ཆས་ཀྱི་གོང་མར་ལུལ་བའི་སྟན་ཞུའི་ནང་བཤད་
 ཡོད། [2]

མེས་རྒྱལ་ནང་ཁུལ་དུ་གནམ་བདག་ཆས་ལུགས་རྒྱ་ཆེར་བྱེད་པ་ཀྱི་

དེས་མཐའ་མཚམས་ས་ཁུལ་ཐོད་སྐྱོང་ས་ལ་ཡང་ཤུགས་སྒྲིབ་སྐབས་སྐྱེས་
 ཅན་ཡིན་པས་དུས་རབས་བཅུ་བདུན་པ་ནས་བཟུང་ཕུ་ཐའོ་ཡ་དང་།
 དབྱི་ཀ་ལི། སི་ལི་རྟི། དབྱིན་རི། སྤ་རན་སི། ལུ་རུ་སུ། ཨ་
 མེ་རི་ཀ། ཨའོ་རྟི་ལི། རུའི་རྟན། རི་པིན་སྐགས་སྐལ་ཁབ་ཀྱི་ཚས་
 སྤེལ་མཁན་ཚས་རྟི་ལ་ལ་ཡང་མ་མེས་སྐལ་ནང་ཁུལ་བརྒྱུད་མཚོ་ཐོད་ས་་་་
 མཐོང་འཇུལ་བ་མ་ཟད། མངའ་རིས་དང་དབུས་གཙང་སྐགས་ས་ཁུལ་
 དུ་ཚས་སྤེལ་བའི་བྱེད་སྒྲིལ་རྒྱ་རིང་བས་པ་རེད། དེའི་ནང་ནས་སྤེལ་ས་
 རྩ་ཤོས་ནི་ཕུ་ཐའོ་ཡའི་ཡེ་ཤུའི་ཚས་ཚགས་ཡིན།

ཕུ་ཐའོ་ཡ་ནི་ཡོ་རྫོང་གི་སྤྱིང་གི་སྐལ་ཁབ་ཆུང་བས་གྲུ་གྲུ་ཡིན་ཏུང་དེ་
 རུབ་སྐྱེས་མཚོ་ཆེན་པོའི་མཚོ་ཁ་དང་རྟི་ཡུང་རྟའི་མཚོ་མའི་རུབ་རོས་སུ་་་་
 གནས་ཡོད་སྐབས་མཚོ་སྐག་དུ་བྱེད་སྒྲིལ་མཁན་གྱི་“ཚོང་ལས་མི་་་་་་
 རིང་”གི་དུ་གྲགས་པ་དང་ཡོ་རྫོང་གི་མི་མང་སྤེལ་བྱེད་ཀྱི་སྐལ་ཁབ་
 སྤེལ་ས་ཆེ་ཤོས་ཀྱི་གྲས་གི་དུ་ཡུར་པ་རེད། མ་ཅུག་སྐག་འཛག་བྱེད་བའི་
 འདྲིང་རིམ་གྱི་སྐལ་འདྲིང་འོག་ཕུ་ཐའོ་ཡས་ རུས་ཤུགས་གང་ཡོད་ཀྱིས་་་་
 འཇམ་སྤྱིང་གར་ཕྱོགས་སུ་འཕྲོག་བཅོམ་བྱེད་དགོས་ཀྱི་ཡོད་ཅིང་ཡུང་གོའི་
 དར་གོས་དང་། ཤར་སྐྱེས་གར་གྱི་རྒྱ་རིམ་དང་ནོར་ཐུའི་རིགས་ཆས་སྐགས་
 བྱི་ཁོ་ཚའི་འདྲིང་རིམ་གྱི་འབྲས་ཆུ་གོར་ཕུལ་དང་མཚན་མོ་མི་ལམ་དུ་་་་
 ཡང་མིས་བའི་དངོས་པོ་ག་སྐྱེས་རེད། གྱི་ལོ་ 1498 ལོར་ཤར་སྐྱེས་གར་གྱི་
 མཚོ་ལམ་གསར་དུ་རྟེན་རིམ་ཕུ་ཐའོ་ཡས་གོ་སྐབས་དེ་མ་སྐྱོད་པར་གྱི་ལོ་
 1501 ལོ་དང་གྱི་ལོ་ 1502 ལོར་སྤྱིང་ཐོག་རྟིན་དུའི་གོ་ཅན་ (Co

chin) དང་ཀན་ན་ན་ཅི་ (Cannanore) གྲང་རྒྱལ་གཉིས་ལ་ཆོང་
 རྟ་ཁང་བཅུགས་པ་དང་། གྱི་ལ་ 1505 ལོར་ཉིན་རྒྱུ་ལོ་ཆ་སྒྲ་ཨ་
 (Goa) ཡང་བདག་ཏུ་བཟུང་། ཏུས་དེ་ནས་བཟུང་ཡི་ཤུའི་ཆོས་
 ལུགས་ཀྱི་གོང་མས་མངགས་པའི་ཆོས་དཔོན་སྒྲ་ཨ་ཏུ་བསྟན་ནས་ས་ཆ་
 དེ་ཉིན་རྒྱ་དང་དེའི་ཉེ་འཁོར་གྱི་ས་གནས་སུ་ཆོས་སྤེལ་བའི་རྟེན་གཞི་བྱས་
 ཤིང་། ཆོས་ལུགས་དེ་ས་གནས་སོ་སོའི་མང་ཆོགས་ཀྱི་བྱེན་ཐོག་བསམ་
 པ་མེད་པ་བཙོ་སྐྱུ་ལྷིང་སྟན་ཏུ་སྟུང་པ་དང་ཆོས་སྤེལ་སྐབས་ཀྱི་རྒྱན་ལྷོ་
 གཏམ་ལ་བརྟེན་ནས་ཁོ་ཆོའི་འཕྲིག་བཙུག་གི་སྤྱད་རྒྱས་གཡོ་འགོལ་བྱ་
 ཅིས་བྱས་པ་རེད།

ལུས་འགན་དེ་དག་བསྐྱབ་ཆེད་ཕུ་ཐའོ་ཡས་གྱི་ལ་ 1535 ལོ་ནས་
 ཨའོ་མེན་བཙན་བཟུང་བྱས་ཏེ་བཙན་འཇུལ་གྱི་འདྲེ་ལག་ཀྱང་གོའི་རྒྱལ་
 ནང་ཏུ་བརྒྱུངས་པ་དང་། ཏུས་རབས་བཅུ་བདུན་གྱི་ལོ་རབས་སུ་མ་ཏུ་
 པ་ནས་བཟུང་གོམ་གང་མདུན་སྟོས་ཀྱིས་ཆོས་སྤེལ་མཁན་པོ་དཔྲུག་སུ་
 བཏང་བ་རེད།

གྱི་ལ་ 1624 ལོར་ཡི་ཤུའི་ཆོས་ཆོགས་ཀྱིས་ཕུ་ཐའོ་ཡ་གནས་ལྷོ་
 བདག་ཆོས་ལུ་ཀྱི་ཆོས་འཆད་དཔོན་ཤི་ཨན་ཏྲོ་ཅོ་ཏྲ་ (de Andro-
 de) དང་མར་ཁུའི་ཅི་ (Marques) གཉིས་ཉིན་རྒྱུ་ལོ་ཆོར་ཨོར་རྒྱལ་
 རབས་ཀྱི་ས་ཆ་བརྒྱུད་ཀ་ཤི་སྤྱིར་ཏུ་བཏང་བ་དང་། ཁོ་གཉིས་དྲི་ལིར་
 སྤེལ་རྒྱུ་ཉིན་རྒྱུ་ལོ་ཆོས་པར་རྒྱས་ནས་གནས་མཇུག་བ་ཆོ་གཅིག་དང་
 མཉམ་ཏུ་ཉིན་རྒྱུར་སྟན་ཐགས་ཡོད་པའི་བྱུ་ཤི་རི་ན་ཐ་ (Badrinath)

དགོན་པར་ཆོས་མཇལ་དུ་ཕྱིན་པ་རེད། ཟུ་ཤི་རི་ན་ཐ་དང་བོད་ཚྲོང་ས་
 མངའ་རིས་ལྷོ་རིས་ཀྱི་གྲུང་ཉིས་ལ་བར་བར་ཐག་རིང་པོ་མེད་པས་ཤི་ཨན
 རྒྱ་རྩ་དང་མར་ཁུའི་མི་གཉིས་ཀྱིས་དཀའ་ངལ་ལ་མ་འཛམས་པར་ཚུལ་
 མིན་གྱིས་ཏ་ཅང་མཐོ་བའི་གྲུང་ཉིས་ལ་བཀལ་ནས་བོད་ཚྲོང་ས་ མངའ་.....
 རིས་ས་ཁུལ་གྱི་ཅ་ཅིང་དུ་གཡོ་འཇུལ་བྱས་པ་དེ་ནི་དུས་རབས་བཅུ་ བདུན
 པར་བོད་ཚྲོང་ས་ས་མཐོར་ཐོག་མར་སླེབས་པའི་ཡོ་རྩལ་ སྒྲིང་གི་ཡེ་ཤུའི་...
 ཆོས་སླེལ་མཁན་ཡིན།

སྐབས་དེར་ཅ་ཅིང་ཁུལ་དུ་དབང་སྐྱུར་བྱེད་མཁན་ནི་གྲུ་གེ་ཆོ་.....
 བའི་རྒུལ་པོ་ཡིན་པས་ཤི་ཨན་རྒྱ་རྩ་རྒུལ་པོར་མཇལ་རྟེན་གྱི་ནོམ་པ་
 ཐུལ་ནས་རྒུལ་པོའི་ཞལ་བཞེས་དང་རྒུབ་སྐྱུར་ཐོབ་རྗེས་ཅ་ཅིང་ཁུལ་དུ་...
 ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ཁང་འཇུགས་ཅིས་བྱས་པ་རེད། ཟུ་ཡོ་ 1626 ལོར་རྒུལ་
པོའི་ཞལ་བཞེས་ཡོངས་སུ་ཐོབ་པའི་འག་ཤི་ཨན་རྒྱ་རྩ་ཅ་ཅིང་ཁུལ་
དུ་ཆོས་ཁང་དངོས་སུ་བཅུགས་པ་དེ་ནི་བོད་ཚྲོང་ས་ས་མཐོར་བཅུགས་.....
པའི་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ཁང་དང་པོ་དེ་ཡིན། དེ་རྗེས་ཡུན་རིང་མ་སོང་བར་

སྒྲི་ཨ་ནས་སྒྲར་ཡང་ཆོས་འཆད་དཔོན་གསུམ་ ཡོང་ནས་ཆོས་ཁང་གི་བྱེད་
 སྒྲར་བཞུགས་པ་མ་ཟད། ཅུ་ཐོག་(བོད་མངའ་རིས་ཀྱི་ཅུ་ཐོག་རྫོང་)
 དང་ལེ་ཁྲིང་གྲོང་རྒལ་(ལ་དྲགས་ཁུལ་གྱི་ཉེ་བའི་གྲོང་རྒལ་)གཉིས་སུ་.....
 ཡན་ལག་ཆོས་ཁང་བཅུགས་རུང་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ལ་དད་པ་བྱེད་པའི་ཐོག་...
 མའི་བྱེད་སྒྲི་ཉེ་བྱལ་ཁུས་བྱེད་མཁན་གྱི་ཆོས་པ་ཉུང་དུ་ལས་མ་བུང་།

ཤི་ཨན་རྒྱ་རྩ་ཆོ་བའི་རྒུལ་པོར་སྐབས་བཅོལ་དེ་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་

གྲེལ་རྩིས་ཀྱིས་པར་མཐུར་དཀར་ངལ་འབྲུད་ཅིང་། དེ་ཡང་གྲུ་གཤོམ་
 པའི་རྒྱལ་པོའི་སྐུ་མཆེད་ཅིག་སྤྲོད་པའི་དཔེ་བཞུགས་པའི་སྐུ་མཆེད་པོ་
 ཞིག་ཡིན་ཞིང་དེས་ཀྱང་ཅ་ཅིང་ཁྲལ་དུ་དཔྱེག་བརྒྱུ་པར་ཅམ་ཉར་ཡོད་
 པལ་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ཆོགས་དང་སངས་རྒྱལ་ཆོས་ལྷན་པར་འགལ་བ་བྱུང་སྟེ་
 ཕྱགས་སྤྲོད་པར་ཉིད་ཀྱི་ཆོས་ལྷགས་རྒྱན་འབྲིངས་ཀྱིས་པན་ཆུན་འབྲན་
 རྒྱལ་བུས་པ་རེད། ཆོ་བའི་རྒྱལ་པོས་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ཆོགས་ལ་རྒྱུ་རྒྱུར་བུས་
 པར་རབ་བྱུང་བ་ཆོས་རྒྱལ་བུས་རྒྱན་ནང་འབྲུག་ལངས་པ་དང་། གྱི་
 ལོ་ 1630 ལོར་རབ་བྱུང་བ་ཆོ་དང་ལྷལ་དེའི་འགོ་བ་ཆོས་ལ་དྲགས་ཀྱི་
 དམག་དྲངས་ནས་གྲུ་གཤོམ་ཆོ་བའི་རྒྱལ་པོ་འཛིན་བཟུང་གིས་ཡེ་ཁྲིང་གྲོང་
 རྒྱལ་དུ་བཟུལ་བ་མ་ཟད། ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ཆོགས་ཀྱི་ཆོས་འཆད་དཔོན་ཡང་
 བཀག་ཉར་བུས་དེ་བཟང་བཅོན་དུ་བཅུག ལ་དྲགས་ཀྱི་རྒྱལ་བྱ་དབྱིན་
 ཉེ་མཆོད་ཐེན་ཐེན་ཅའ་ཡིས་གོ་སྐབས་དེ་དང་བཟུན་ནས་ཅ་ཅིང་ཁྲལ་དུ་བང་
 ཉེ་བཟུར་བ་དང་། དེ་རྗེས་སྐུ་ཡའི་ཆོས་དཔོན་གྱིས་ཅ་ཅིང་ཁྲལ་དུ་
 སྐར་ཡང་ཆོས་སྤེལ་མཁན་ཁག་གཅིག་བདུང་བྱང་དེར་པན་འབྲས་མ་ མོབ་
 སྐབས་གྱི་ལོ་ 1635 ལོར་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ཆོགས་ཀྱི་ཆོས་འཆད་དཔོན་རྣམས་
 ཅ་ཅིང་ནས་ཕྱིར་འཐོན་མི་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པལ་ཆོས་སྤེལ་བའི་བྱ་སྟེད་
 ལ་པམ་ཉེས་ཆབས་ཆེན་བྱུང་བ་རེད།

སྐབས་དེར་ཡེ་ཤུའི་གྲུ་གཤོམ་ཆོས་ཆོགས་ནང་གི་མི་ཁ་ཤས་ཀྱིས་ཅ་
 ཅིང་ནས་ཕྱིར་འཐོན་བུས་པར་རྒྱལ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པས་བཟུར་ལངས་
 རྒྱུ་ཆེད་སྐུ་ཡའི་ཆོས་དཔོན་གྱིས་མི་ལི་ནའ་ཅར་ཡི་བདུང་སྟེ་སྤྲོད་པ་གནས་

དེར་ཡོད་པའི་ཐོད་མི་དང་འབྲེལ་གཏུག་བྱས་པ་མ་ཟད་ཐོད་མི་དེ་ཚོའི་...
 ནང་ནས་ཡེ་ཤུའི་ཚས་པ་གསར་དུ་བསྐྱས་ནས་ཐོད་ལ་བསྐྱར་ཡོག་བྱ་རྒྱུ་
 གཞི་ཅའི་སྟོབས་ཤུགས་ཅ་འཛུགས་བྱ་རྒྱུ་སྟེ། དུས་སྐབས་གཅིག་
 རིང་སྟོག་གཤོམ་བྱས་ནས་སྟོ་ཡའི་ཚས་དཔོན་གྱིས་སྐར་ཡང་མར་ཁུའི་...
 མིས་སྟེ་ཤན་པ་བྱས་པའི་ཚས་འཆད་དཔོན་གསུམ་མངའ་རིས་ས་ཁུལ་དུ་
 གཡོ་འཛུལ་བྱ་རྒྱུར་མངགས་རུང་ཁོ་ཚོ་མི་ལི་ཅའ་ནར་སླེབས་རྗེས་ས་...
 གནས་དེའི་མི་ཚོས་མར་ཁུའི་མི་བཀག་ཉར་བྱས་ཏེ་དེ་རྗེས་གར་མོང་ཕོས་
 རྒྱ་མེད་པ་དང་མི་གཞན་གཅིག་གཅིག་ཤར་ཐོས་འབྲོ་དགོས་བྱུང་སྟེ་ཐ་...
 མར་ཡེ་ཤུའི་ཚས་ཚོགས་ཀྱིས་མངའ་རིས་ཁུལ་དུ་ཚས་སླེལ་བའི་བྱ་སྟོན་...
 དེར་པམ་ཉེས་བྱུང་ནས་ཡོངས་སུ་མཆུག་སྒྲིལ་བ་རེད།

གྱི་ལོ་ 1625 ལོར་རྒྱ་མཚོ་རྒྱ་ཅིང་དུ་སླེབས་སྐབས་ཅ་...
 ཅིང་གར་རོས་སུ་དབྱས་གཅང་ཡོད་པ་ཤེས་ནས་ཁོ་པས་ཉིན་རྒྱུ་ཡེ་ཤུའི་
 ཚས་ཚོགས་ལ་རྟུང་ག་ལ་བརྒྱད་ཐོད་གར་རྒྱུད་ཀྱི་ས་གནས་ཁག་དུ་ཚས་...
 སླེལ་མཁན་གཏོང་རྒྱུ་རེ་འདུན་ཞུས། ཀོ་ཅིན་དུ་ཡོད་པའི་ཡེ་ཤུའི་ཚས་
 ཚོགས་ཀྱིས་གྱི་ལོ་ 1626 ལོའི་ཟླ་བ་ 4 པར་ཨི་མི་ཀྱེ་བའོ་ཁ་ཤེལ་ལ་...
 (Estevao Cacella) དང་འཛོལ་ཁབ་རལ་(Joao Cabral)
 གཉིས་དབྱི་ག་ལིའི་མི་གཞན་ཞིག་(མི་དེ་ལམ་བར་དུ་ཚོ་ལས་འདས་)དང་
 མཉམ་དུ་ཐོད་དུ་མངགས། ཁོ་ཚོ་ཀུ་ཅ་སྟེ་ཧར་ (Cooch Behar)
བརྒྱད་གྱི་ལོ་ 1627 ལོར་འབྲུག་ཡུལ་དུ་སླེབས་པ་དང་། འབྲུག་ཡུལ་དུ་
སྐབས་ཅིག་རིང་བསྐྱད་རྗེས་མི་གཉིས་པ་དེ་སྟེ་རྟོང་ཕོག་གཞིས་ཅེར་...

སྤྱེལ་པ་མ་ཟད་གཞིས་ཅིའི་གཙང་པ་རྒྱལ་པོར་མཇལ་རྟེན་ཕྱལ་ནས་ས་
 གནས་དེར་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ཁང་བཙུགས་ཏེ་ཆོས་སྤེལ་ཅིས་བྱས་པ་རེད།
 གཞིས་ཅི་ནས་ཀོ་ཅིན་བར་གྱི་འབྲེལ་གདུག་ལམ་བུ་གསར་དུ་གཏོང་ཆེད་
 ཁོ་གཉིས་སུ་རྟེན་ཐོག་གཞིས་ཅི་ནས་ཉིན་རྒྱུར་ཕྱིར་ལོག་པ་དང་སྤར་ཡང་
 ཉིན་རྒྱུ་ནས་གཞིས་ཅིར་རྒྱུར་ཡོང་བ་རེད། འོན་ཀྱང་ཐོད་འབངས་ཀྱིས་
 ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ལ་དད་པ་བྱེད་འདོད་མེད་པ་དང་གཞིས་ཅི་ནས་ཀོ་ཅིན་བར་
 འབྲེལ་བཟུང་ཏེ་ཅང་སྤྱེལ་མི་བདེ་བའི་ཐོག་ཡུན་མི་རིང་བར་ཨི་སི་ཀྱི་
 བའོ་ཁ་སེལ་ལ་ཡང་ཆེ་ལས་འདས་པས་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ཚོགས་ཀྱིས་གཞིས་
 ཅིར་ཆོས་ཁང་འཇུགས་རྒྱ་དེ་ངལ་བ་འབྱས་མེད་ཀྱི་བྱ་བ་ཞིག་ཡིན་པ་
 མཐོང་ནས་དེ་ལས་ཕྱིར་འཐོན་བྱས་ན་ལེགས་སྟུམས།

སྒྲི་ཨ་དང་ཀོ་ཅིན་དུ་ཡོད་པའི་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ཚོགས་ཀྱིས་ཐོད་ལ་
 ཆོས་སྤེལ་མཁན་མངགས་ཏེ་ཆོས་སྤེལ་བའི་བྱ་བ་བཅུ་མས་པ་ཡུད། དུས་
 སྐབས་དེའི་རིང་དུ་ཡོ་རྩལ་གྱི་ཆོས་སྤེལ་མཁན་གཞན་འགའ་
 ཡང་ཐོད་དུ་“ཕྱལ་དཔུང་”ཀྱི་བྱེད་སྒྲི་སྤེལ་དུ་ཡོང་བ་རེད། སྤྱི་ལོ་
 1661 ལོའི་ཟླ་བ་6 པར་ཨའོ་ཏི་ལིའི་ཆོས་སྤེལ་མཁན་འཛོ་ཏན་གྱ་རའོ་
 སྤར་(Johann Grueber) དང་ཕི་ལི་ཏྱའི་ཆོས་སྤེལ་མཁན་ཨལ་
 སྤར་ཀྱ་སྒྲིར་བི་ལ་(Albert d' orvilla)གཉིས་པེ་ཅིན་ནས་དོག་
 ཐོན་གྱིས་ཟི་ལིང་དུ་ཡུལ་སྒྲིར་བྱས་ཆེས་ཐོད་བྱང་ཕྱོགས་བརྒྱུད་ལྷ་སར་
 འབྱོར་བ་དང་རྒྱ་ལའི་ཟ་མ་སྤྱ་སྤོང་ལྷ་པོར་མཇལ་ཁ་ཞུས། ཁོ་གཉིས་ལྷ་
 སར་ཟླ་བ་གཅིག་བསྟེན་ཆེས་ནི་པ་ལའི་ཀ་ཐ་མན་རྩུ་(Kathmandu)